

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/36/2007

POLACY O KONDYCJI MATERIALNEJ SWOICH RODZIN. OPINIE Z LAT 1987–2007

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2006 roku

- ❑ Obecne oceny poziomu życia Polaków i ich rodzin należą do najlepszych w całym ostatnim piętnastoleciu. Osoby zadowolone (33%) znacznie przeważają liczebnie nad niezadowolonymi (19%), a największa grupa (47%) twierdzi, że ich rodzinom żyje się przeciętnie.
- ❑ W ostatnich dwóch latach poprawiły się opinie na temat zmian w poziomie życia rodzin. Obecnie większość ankietowanych (62%) uważa, że żyje im się tak samo jak przed rokiem, ponad dwie piąte (22%) stwierdza pogorszenie swojej sytuacji, a ponad jedna siódma (15%) dostrzega poprawę.
- ❑ Opinie o warunkach materialnych gospodarstw domowych są obecnie najlepsze w całym ostatnim dwudziestoleciu. Osoby pozytywnie oceniające swoje warunki bytu (31%) wyraźnie przeważają liczebnie nad oceniającymi je negatywnie (23%). Największa grupa (46%) uznaje je za przeciętne.
- ❑ W ostatnim roku poprawiły się oceny sposobu gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwach domowych. Obecnie są one najlepsze w ostatnich czternastu latach. Jedna siódma Polaków (14%, wzrost o 5 punktów) uważa, że żyje im się dobrze (starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania). Co drugi badany (49%, spadek o 3 punkty) określa poziom życia rodziny jako średni (dochody wystarczają im jedynie na codzienne wydatki), a co trzeci (32%) żyje skromnie (musi na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować). Co dwudziesty respondent (5%, spadek o 3 punkty) uważa, że jego rodzina żyje bardzo biednie, a dochód, którym dysponuje, nie starcza nawet na zaspokojenie podstawowych potrzeb.
- ❑ W lutym deklarowany średni miesięczny dochód w przeliczeniu na członka gospodarstwa domowego wyniósł 810 zł i był o 16% wyższy niż przed rokiem oraz najwyższy w całym ostatnim dziesięcioleciu.

Z naszych badań wynika, że ostatnie dwa lata należały do najlepszych pod względem poziomu odczuwanej przez Polaków satysfakcji z różnych wymiarów życia prywatnego. W roku 2006 utrzymało się niemal powszechne zadowolenie ludzi z życia rodzinnego (z potomstwa i małżeństwa) oraz – deklarowane przez zdecydowaną większość – zadowolenie z miejsca zamieszkania. Na niezmiennym od dwóch lat poziomie – wyższym niż notowaliśmy wcześniej – pozostało też zadowolenie badanych ze stanu swojego zdrowia. Przede wszystkim jednak wskaźniki zadowolenia z ekonomicznego wymiaru życia, tzn. z materialnych warunków bytu, a szczególnie z dochodów i sytuacji finansowej, osiągnęły w grudniu minionego roku poziom najwyższy w ostatnich dwunastu latach. Jedynie zadowolenie z przebiegu pracy zawodowej było ostatnio nieco mniejsze niż rok wcześniej, kiedy to odnotowaliśmy wyjątkowo wysoki jego poziom. Należy ponadto podkreślić, że w minionym roku, podobnie jak w roku 2005, więcej Polaków niż wcześniej całe swoje dotychczasowe życie określiło jako satysfakcjonujące. Poprawiło się także psychiczne samopoczucie rodaków – w ubiegłym roku było ono najlepsze w całym analizowanym okresie obejmującym lata 1988–2006¹.

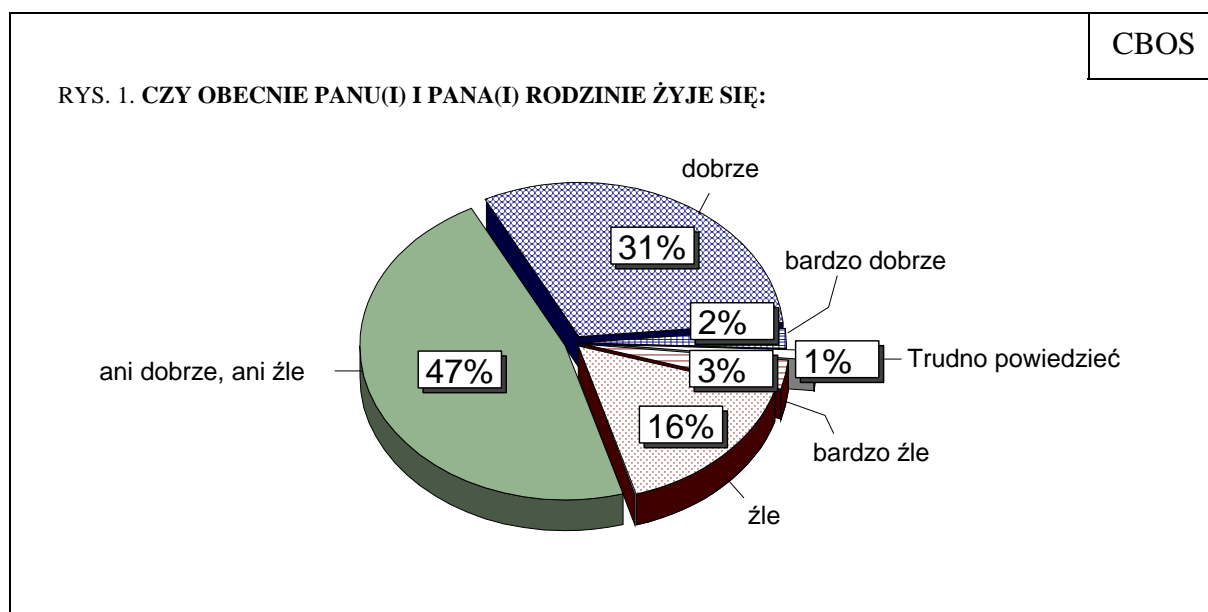
W związku z pozytywnymi zmianami, jakie zachodzą w poziomie samopoczucia i satysfakcji życiowej Polaków, w tym także zadowolenia z ekonomicznego wymiaru życia, chcieliśmy bardziej wnikliwie przyjrzeć się opiniom respondentów na temat kondycji materialnej ich rodzin². Interesowało nas, jak ankietowani oceniają obecnie poziom życia swoich rodzin oraz jego zmiany w ostatnim roku. Pytaliśmy także o warunki materialne i sposób gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwach domowych respondentów. Staraliśmy się również poznać bardziej obiektywny wskaźnik, tzn. wysokość miesięcznych dochodów przypadających na osobę w gospodarstwie domowym badanych. Ponieważ większość pytań zadajemy systematycznie od wielu lat, możemy prześledzić, jak zmienia się postrzeganie i ocena kondycji materialnej rodzin oraz spróbować odpowiedzieć na pytanie, czy wzrostowi gospodarczemu w kraju towarzyszy odczuwalna poprawa sytuacji rodzin.

¹ Zob. komunikaty CBOS: „Poziom satysfakcji życiowej Polaków w latach 1994–2006”, styczeń 2007; „Samopoczucie Polaków w latach 1988–2006”, grudzień 2006 (oprac. B. Wciórka).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (201) zrealizowano w dniach 2–5 lutego 2007 roku na liczącej 931 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

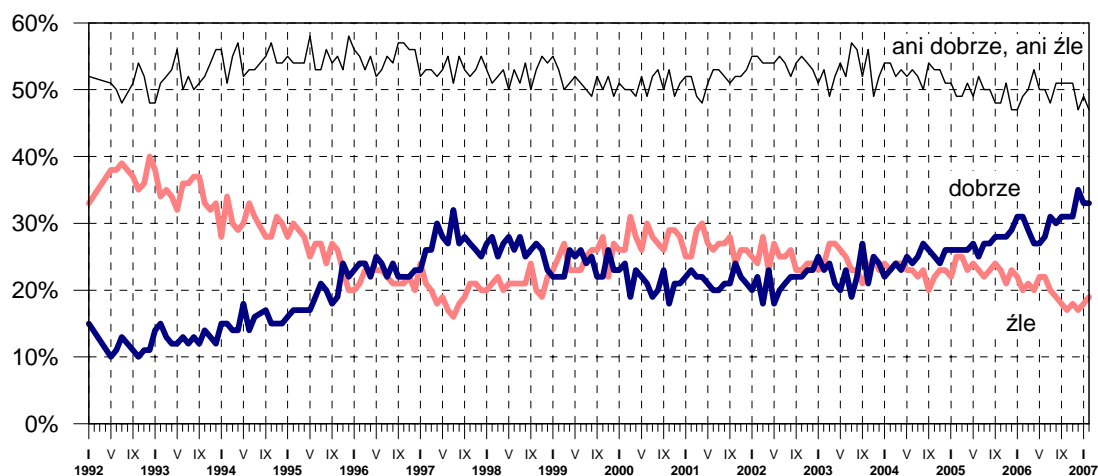
POZIOM ŻYCIA RODZIN

Polacy coraz lepiej oceniają poziom życia swoich rodzin. Obecnie pozytywne opinie wyraża co trzeci badany (w tym 2% ocenia, że żyje im się bardzo dobrze, a 31% – że dobrze), prawie co drugi zaś (47%) twierdzi, że jego rodzinie żyje się przeciętnie (ani dobrze, ani źle). Krytycznie wypowiada się w tej kwestii niemal co piąty respondent (w tym 16% ocenia, że żyje im się źle, a 3% – że bardzo źle). Wynika z tego, że osoby zadowolone z poziomu życia swoich rodzin (33%) znacznie przeważają nad niezadowolonymi (19%).

Poziom życia był najgorzej oceniany na początku lat dziewięćdziesiątych – wtedy osób niezadowolonych było znacznie więcej niż zadowolonych, choć największa grupa badanych oceniała, że żyje im się przeciętnie. Od roku 1993 obserwujemy stopniową poprawę – w roku 1996 odsetki złych i dobrych ocen się zrównały, a w latach 1997 i 1998 przeważały już pozytywne opinie. Następny rok przyniósł jednak pogorszenie ocen (zrównoważyły się), które nasiliło się w latach 2000–2003 (nastąpiła przewaga opinii krytycznych). Od roku 2004 odnotowujemy stopniową poprawę ocen, która zwiększyła swoją dynamikę począwszy od drugiej połowy roku 2005. Obecnie poziom życia oceniany jest równie dobrze jak przed rokiem – wyniki te należą (obok tych z 1997 roku) do najlepszych w ostatnim piętnastolecu.

RYS. 2. CZY OBECNIE PANU(I) I PANA(I) RODZINIE ŻYJE SIĘ:

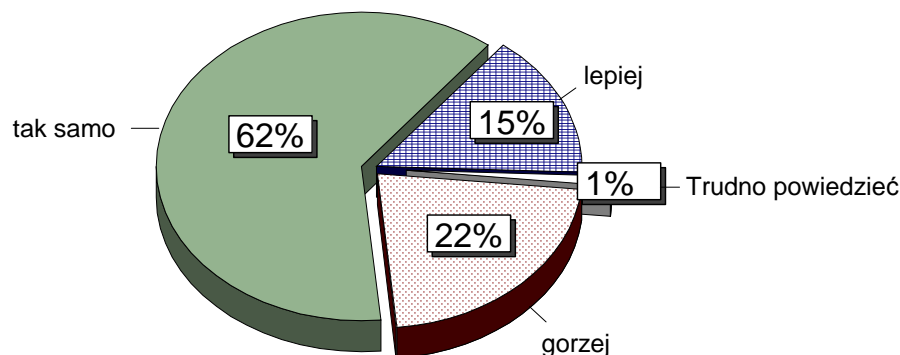

Pominięto „trudno powiedzieć”

Opinie o tym, jak żyje się badanym i ich rodzinom, są silnie zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Zadowolenie najczęściej wyrażają ludzie żyjący w dobrych warunkach materialnych, najlepiej sytuowani (o dochodach powyżej 1200 zł na osobę), mający wyższe wykształcenie, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla, a ponadto – uczniowie i studenci oraz najmłodszy badani (w wieku od 18 do 24 lat). Natomiast im gorsze materialne warunki życia, niższe dochody oraz wykształcenie i pozycja zawodowa, a także im starszy wiek badanych, tym na ogół mniejsze zadowolenie z poziomu życia. Negatywne opinie najczęstsze są wśród osób najgorzej sytuowanych (o dochodach poniżej 300 zł na osobę), żyjących w złych warunkach materialnych, a także wśród bezrobotnych i rencistów.

Należy podkreślić, że coraz więcej Polaków pozytywnie ocenia zmiany w poziomie życia swoich rodzin. Porównując swoją obecną sytuację z tą sprzed roku, większość ankietowanych (62%) uważa, że żyje im się tak samo jak wówczas. Ponad dwie piąte (22%) stwierdza pogorszenie swojej sytuacji, a ponad jedna siódma (15%) dostrzega poprawę.

RYS. 3. CZY W PORÓWNANIU Z SYTUACJĄ SPRZED DWUNASTU MIESIĘCY PANU(I) I PANA(I) RODZINIE ŻYJE SIĘ:

Tegoroczne i ubiegłoroczne opinie na ten temat są znacznie lepsze niż we wcześniejszych latach. Odsetek wskazujących na pogorszenie poziomu życia należy obecnie do najniższych, a odsetek deklarujących poprawę – do najwyższych w całym okresie objętym naszymi badaniami (od roku 1994). Odnotowujemy ponadto, że systematycznie maleje przewaga opinii negatywnych (wskazujących na pogorszenie) nad pozytywnymi (wskazującymi na poprawę), co jest dobrym wskaźnikiem zmian na lepsze, jakie zaszły w postrzeganiu przez respondentów poziomu życia swojego i swoich rodzin.

Tabela 1

Czy w porównaniu z sytuacją sprzed dwunastu miesięcy Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	IV 1994	X 1994	IV 1995	XI 1995	IV 1996	X 1996	X 1997	IV 2002	IV 2003	III 2005	III 2006	II 2007
	w procentach											
- lepiej*	7	11	9	12	10	16	13	8	5	9	13	15
- tak samo	44	32	36	47	50	46	53	50	54	57	64	62
- gorzej*	47	56	55	40	39	38	33	41	40	33	22	22
Trudno powiedzieć	2	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1
Różnica między odsetkami odpowiedzi <i>gorzej</i> i <i>lepiej</i>	+40	+45	+46	+28	+29	+22	+20	+33	+35	+24	+9	+7

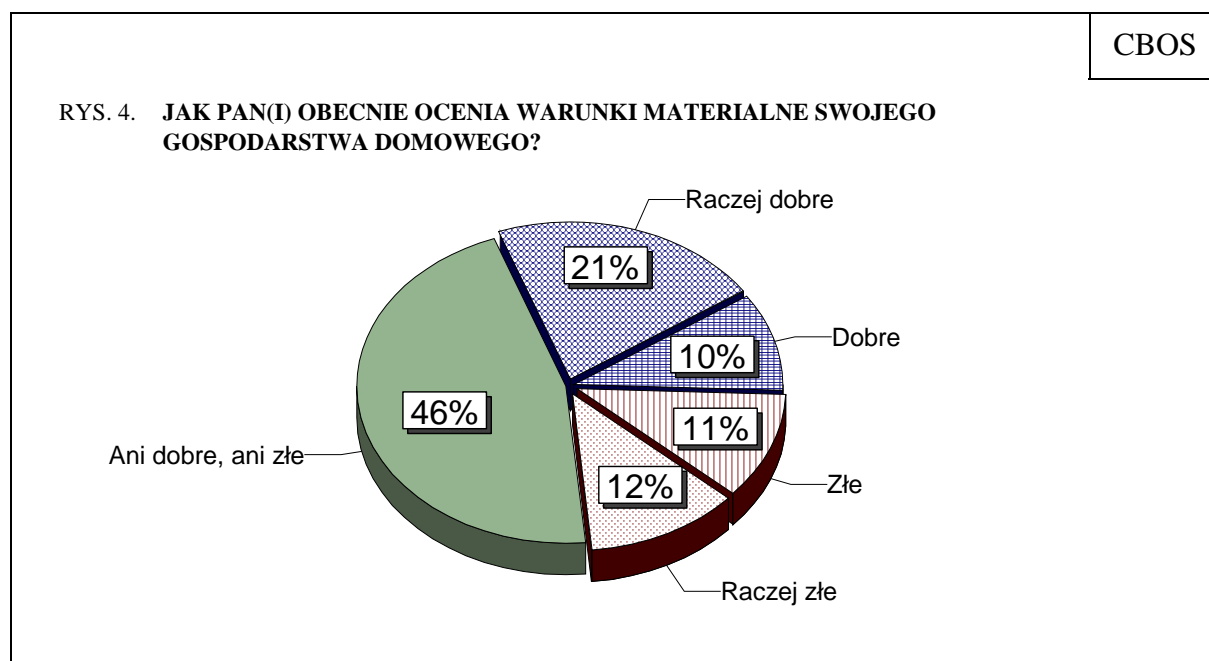
* Kategoria *lepiej* powstała z połączenia odpowiedzi *znacznie lepiej* i *niewiele lepiej*, a kategoria *gorzej* – z połączenia odpowiedzi *znacznie gorzej* i *niewiele gorzej*

Opinie te są wyraźnie zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Poprawę najczęściej stwierdzają badani żyjący w dobrych warunkach materialnych, najlepiej sytuowani, z wykształceniem co najmniej średnim, młodzi (w wieku od 18 do 34 lat). Im gorsza natomiast sytuacja bytowa ankietowanych, tym więcej wśród nich osób, które podkreślają, że w ostatnim roku obniżył się poziom życia ich rodzin. Zmiany na gorsze częściej niż inni stwierdzają ludzie żyjący w złych warunkach materialnych, najgorzej sytuowani, a także bezrobotni i emeryci oraz badani w wieku 65 lat i starsi.

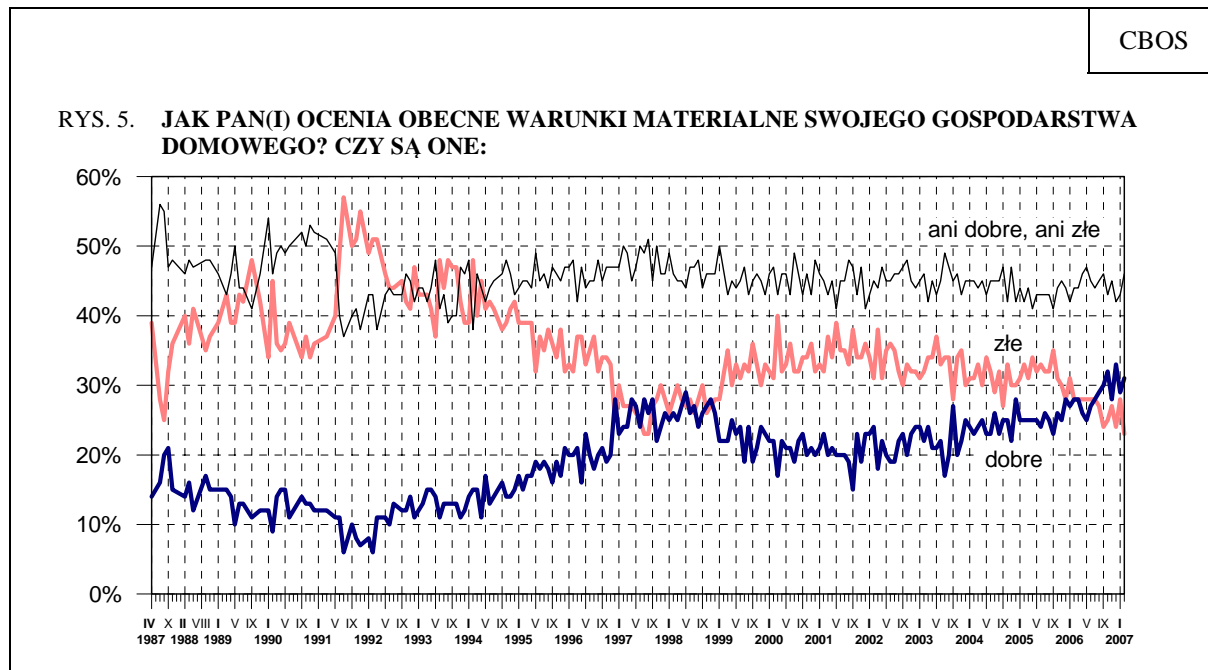
Warto podkreślić, że zarówno oceny poziomu życia rodzin, jak i jego zmian w ostatnim roku są silnie powiązane z oceną warunków materialnych gospodarstw domowych respondentów (odpowiednio: $r=0,67$, $r=0,41$).

WARUNKI MATERIALNE GOSPODARSTW DOMOWYCH

Obecnie prawie co trzeci badany pozytywnie ocenia warunki materialne swojego gospodarstwa domowego (w tym 10% uważa, że są one dobre, a 21% – że raczej dobre). Prawie połowa respondentów (46%) uznaje je za przeciętne. Natomiast negatywne opinie o swoich warunkach materialnych ma niemal jedna czwarta ankietowanych (w tym 12% określa je jako raczej złe i 11% jako złe). Wynika z tego, że osoby zadowolone z materialnych warunków życia rodzin (31%) wyraźnie przeważają liczebnie nad niezadowolonymi (23%).

W porównaniu z sytuacją sprzed roku poprawiło się położenie materialne rodzin – ubyło (o 5 punktów) badanych uznających swoje warunki za złe, przybyło natomiast (o 3 punkty) oceniających je pozytywnie.

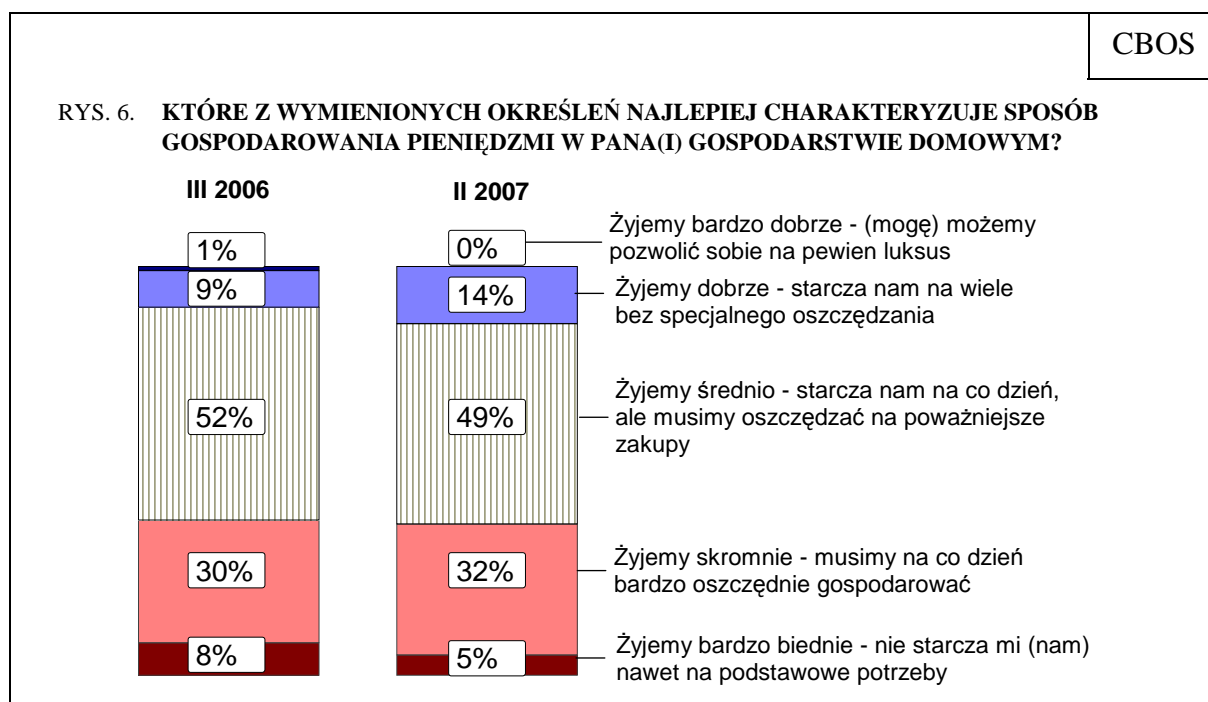
Prawie w całym ostatnim dwudziestoleciu Polacy najczęściej określali warunki materialne swoich gospodarstw domowych jako przeciętne (*ani dobre, ani złe*), natomiast zmieniały się proporcje między odsetkami ocen dobrych i złych. W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych negatywne oceny warunków materialnych gospodarstw domowych znacznie przeważały nad pozytywnymi. Pod koniec roku 1996 ich odsetki zaczęły się równoważyć i w kolejnych dwóch latach utrzymywała się chwiejna równowaga obu tych grup. Początek roku 1999 przyniósł ponowne pogorszenie – odsetek ocen negatywnych zaczął przeważać nad odsetkiem ocen pozytywnych. Przewaga ta utrzymała się do drugiej połowy roku 2005, po czym nastąpiło ponowne zrównanie ocen, a od września 2006 roku można zauważyć niewielką przewagę opinii pozytywnych. Należy podkreślić, że w całym ostatnim dwudziestoleciu nie notowaliśmy tak korzystnego układu ocen jak obecny.

Stopień satysfakcji z warunków materialnych jest silnie zróżnicowany społecznie (zob. tabele aneksowe). Najlepiej oceniają je ankietowani o najwyższych dochodach (ponad 1200 zł *per capita*), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, ludzie z wyższym wykształceniem, uczniowie i studenci, ludzie młodzi (w wieku od 18 do 24 lat). Im niższe

natomiast dochody przypadające na osobę w rodzinie, poziom wykształcenia, pozycja społeczno-zawodowa, tym częstsze negatywne opinie o warunkach materialnych. Najgorzej postrzegają je osoby o najniższych dochodach (poniżej 300 zł *per capita*), a także bezrobotni, renciści, badani gorzej wykształceni (którzy ukończyli szkołę podstawową lub zawodową), robotnicy niewykwalifikowani.

SPOSÓB GOSPODAROWANIA PIENIĘDZMI

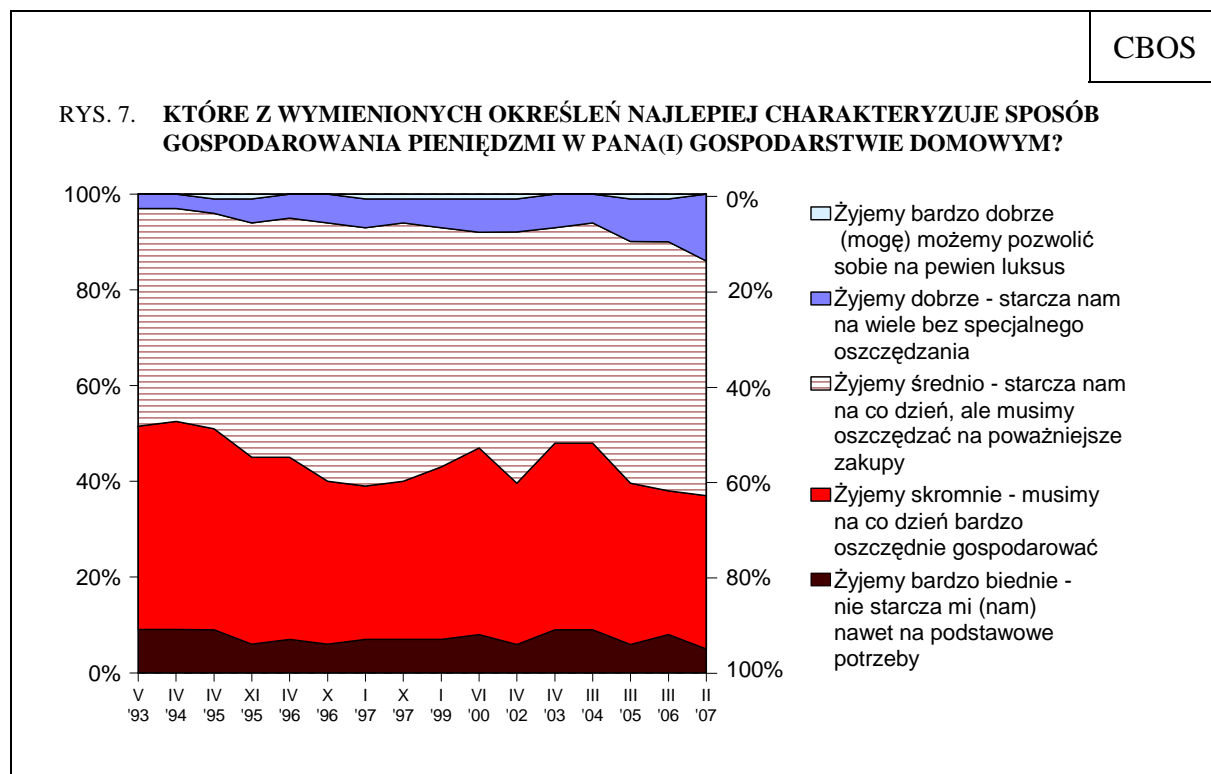
Ostatni rok przyniósł poprawę w postrzeganiu sytuacji finansowej własnych gospodarstw domowych. Wprawdzie żaden ankietowany nie twierdzi obecnie, że jego rodzina może sobie pozwolić na pewien luksus (różnica między danymi z dwóch ostatnich pomiarów mieści się w granicach błędu statystycznego), ale co siódmy (14%, wzrost o 5 punktów) uważa, że jego rodzinie żyje się dobrze, czyli starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania. Co drugi badany (49%, spadek o 3 punkty) określa poziom życia rodziny jako średni, to znaczy, że dochody wystarczają im jedynie na codzienne wydatki, natomiast muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy. Co trzeci respondent (32%) ocenia życie swoich rodzin jako skromne, co z kolei oznacza, że muszą one na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować pieniędzmi, co dwudziesty zaś (5%, spadek o 3 punkty) uważa, że jego rodzina żyje bardzo biednie, a dochód, którym dysponuje, nie starcza nawet na zaspokojenie podstawowych potrzeb.

Od marca ubiegłego roku ubyło rodzin żyjących bardzo biednie oraz średnio, przybyło zaś żyjących na dobrym poziomie (którym starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania) – ich odsetek jest obecnie najwyższy w całym omawianym okresie, obejmującym ostatnie czternaście lat (1993–2007).

Tabela 2

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań															
	V '93	IV '94	IV '95	XI '95	IV '96	X '96	I '97	X '97	I '99	VI '00	IV '02	IV '03	III '04	III '05	III '06	II '07
	w procentach															
Żyjemy bardzo biednie – nie starcza mi (nam) nawet na podstawowe potrzeby	9	9	9	6	7	6	7	7	7	8	6	9	9	6	8	5
Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	42	43	42	39	38	34	32	33	36	39	34	39	39	34	30	32
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	45	44	45	49	50	54	54	54	50	45	53	45	46	51	52	49
Żyjemy dobrze – starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	3	3	3	5	5	6	6	5	6	7	7	7	6	9	9	14
Żyjemy bardzo dobrze (mogę) możemy pozwolić sobie na pewien luksus	0	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1	0

Opinie na ten temat zmieniały się w ostatnich czternastu latach. Z deklaracji wynika, że w latach 1993–1994 i pierwszej połowie 1995 roku ponad połowa badanych określała poziom życia swoich rodzin jako niższy od przeciętnego, a odsetek żyjących dobrze lub bardzo dobrze był znikomy (nie przekraczał 4%). Od końca 1995 roku poziom życia rodzin zaczął się poprawiać – stopniowo ubywało rodzin żyjących skromnie, natomiast przybywało żyjących średnio. Ustabilizował się też – na nieco wyższym niż wcześniej poziomie – odsetek rodzin żyjących dobrze. Od końca 1997 roku kondycja rodzin zaczęła się jednak pogarszać i chociaż w 2002 roku znów nieco się poprawiła, później uległa pogorszeniu. Dopiero w roku 2005 odnotowaliśmy ponowną poprawę – ubyło rodzin żyjących skromnie, przybyło natomiast żyjących średnio i dobrze; odsetek tych ostatnich po raz pierwszy był wyższy niż żyjących bardzo biednie. Obecnie przewaga ta jest znacznie większa, tzn. grupa rodzin żyjących dobrze jest prawie trzy razy liczniejsza niż żyjących bardzo biednie. Należy podkreślić, że jeszcze nigdy w ciągu ostatnich czternastu lat ankietowani nie oceniali tak dobrze sposobu, w jaki gospodaruje się pieniędzmi w ich gospodarstwach domowych.

Opinie na ten temat, będące podstawą oceny poziomu życia rodzin, są silnie zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Im badani są gorzej wykształceni, mają niższą pozycję społeczno-zawodową i niższe dochody oraz gorsze warunki materialne, a także im są starsi i mieszkają w mniejszej miejscowości, tym częściej uważają, że ich rodziny żyją skromnie lub biednie. I odwrotnie – im lepiej oceniają ankietowani swoje położenie społeczne, tym częściej uznają poziom życia swoich rodzin za średni lub dobry.

Z deklaracji wynika, że **rzeczywista bieda i związany z nią brak zaspokojenia nawet podstawowych potrzeb** dotyka rodziny o bardzo niskich dochodach, ogólnie złych warunkach materialnych, a także rodziny osób bezrobotnych, rencistów oraz gospodarstwa jednoosobowe. Bardzo biednie – według własnej oceny – żyje obecnie jedna piąta rodzin respondentów źle oceniających swoje warunki materialne (22%), mających najniższe dochody (18%), bezrobotnych (19%). Do grupy żyjących bardzo biednie częściej niż inni zaliczają się także przedstawiciele gospodarstw jednoosobowych (14%) oraz renciści (12%). W większości pozostałych środowisk społecznych odsetek rodzin żyjących w biedzie jest znacznie niższy.

Jeżeli jednak do liczby rodzin, którym nie starcza nawet na podstawowe potrzeby, dodamy te, które – według własnej opinii – żyją skromnie i muszą na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować pieniędzmi, okazuje się, że w **niedostatku** żyje prawie dwie piąte polskich rodzin (37%). Odsetek ten jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od statusu finansowego, warunków materialnych, wykształcenia i kwalifikacji zawodowych, a także

od wieku respondentów, miejsca zamieszkania oraz – mniej regularnie – od liczby dzieci pozostających na utrzymaniu i wielkości gospodarstwa domowego.

Tak rozumiany niedostatek najczęściej jest udziałem rodzin, które żyją w złych warunkach materialnych (82%) i mają najniższe dochody *per capita* (76%). Szczególnie dotknięte nim są rodziny rencistów (67%), bezrobotnych (59%), osób z podstawowym wykształceniem (54%), rolników (50%), badanych w wieku 65 lat i starszych (48%), żyjących na wsi (45%). Do najbardziej zagrożonych należą też żyjący w gospodarstwach jednoosobowych (51%) oraz w gospodarstwach największych – sześciuosobowych lub liczniejszych (46%), a także rodziny wielodzietne, mające na utrzymaniu troje lub więcej dzieci (47%).

Dobrym poziomem życia (ponadprzeciętnym), niewymagającym specjalnego oszczędzania, wyróżniają się rodziny osób żyjących w dobrych warunkach materialnych (39%), uczniów i studentów (36%), ludzi młodych – w wieku od 18 do 24 lat (29%), przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (31%), respondentów najlepiej wykształconych (28%) i sytuowanych (29%).

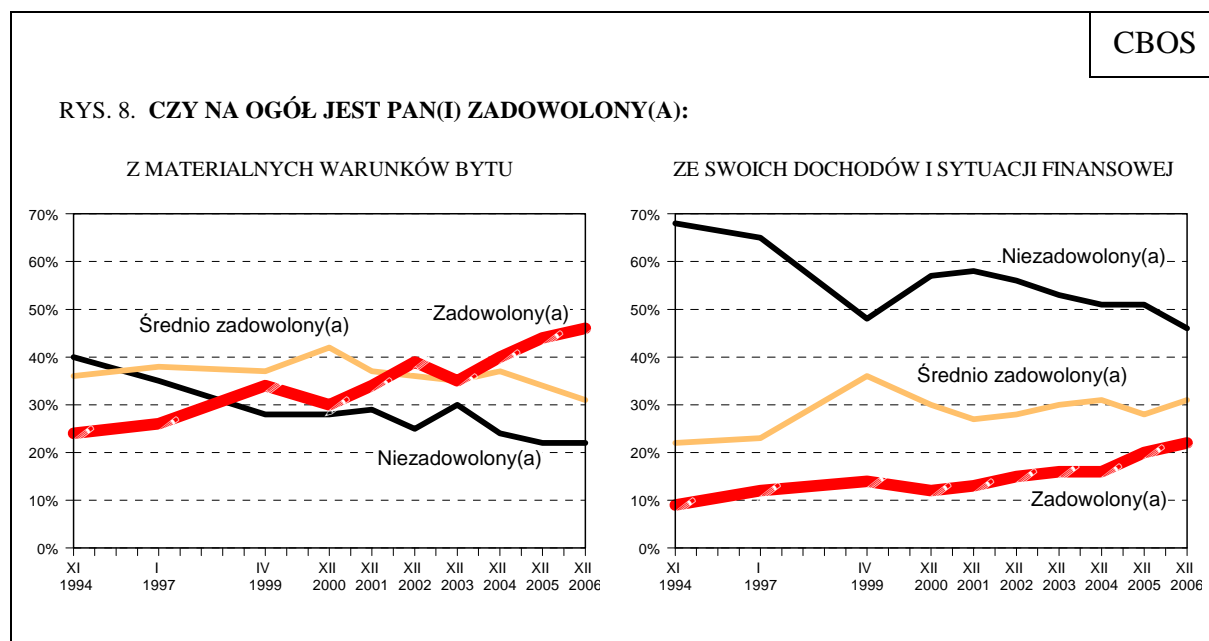
Na zakończenie warto podkreślić, że ocena sposobu gospodarowania pieniędzmi jest silnie związana z pozostałymi subiektywnymi wskaźnikami kondycji materialnej rodzin, tzn. ocenami materialnych warunków życia gospodarstw domowych ($r=0,66$) oraz poziomu życia rodzin ($r=0,62$), a także – choć w mniejszym stopniu – z oceną zmian poziomu życia ($r=0,36$). Zestawienie trzech najbardziej związanych ze sobą subiektywnych wskaźników ukazuje jednak pewną rozbieżność uzyskanych wyników.

Tabela 3

Oceny poziomu życia rodzin	Subiektywne wskaźniki					
	jak się żyje rodzinie		warunki materialne gospodarstwa domowego		sposób gospodarowania pieniędzmi	
	w procentach					
Pozytywne	2	33	10	31	0	14
	31		21		14	
Przeciętne	47	47	46	46	49	49
Negatywne	16	19	12	23	32	37
	3		11		5	
Pominięto <i>trudno powiedzieć</i>						

Analiza sposobu gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwie domowym ukazuje, że połowa rodzin żyje przeciętnie, co znajduje potwierdzenie w analizie innych omawianych wskaźników (ocen poziomu życia i warunków materialnych). Wynika z niej jednak także to, że odsetek rodzin żyjących skromnie lub biednie jest znacznie wyższy niż żyjących na ponadprzeciętnym poziomie. Wniosek ten jest niezgodny z obrazem uzyskanym na podstawie innych wskaźników, które ukazują odwrotne proporcje obu tych grup (tzn. liczebną przewagę żyjących na ponadprzeciętnym poziomie nad żyjącymi skromnie lub biednie).

Odnotowana rozbieżność wyników wiąże się zapewne z faktem, że ocena sposobu gospodarowania dotyczy bezpośrednio sytuacji finansowej gospodarstwa domowego, podczas gdy pozostałe oceny koncentrują się na sprawach ogólniejszych – warunkach materialnych i poziomie życia rodzin. Warto w tym miejscu przypomnieć wyniki innych naszych badań, które wskazują, że Polacy znacznie bardziej są zadowoleni z materialnych warunków bytu niż ze swoich dochodów i sytuacji finansowej. Potwierdzają one ponadto, że w ostatnich dwunastu latach rośnie w Polsce satysfakcja z ekonomicznego wymiaru egzystencji, jednak poprawa jest znacznie bardziej widoczna w przypadku zadowolenia z materialnych warunków bytu niż z sytuacji finansowej³.

³ Zob. komunikat CBOS „Poziom satysfakcji życiowej Polaków”, styczeń 2007.

DOCHODY RODZIN

Dochody są głównym czynnikiem decydującym o kondycji materialnej rodzin, jednak dane na ich temat, pochodzące z badań ankietowych, należy traktować bardzo ostrożnie. W lutym deklarowany średni miesięczny dochód w przeliczeniu na członka gospodarstwa domowego wyniósł **810 zł** i był o 16% wyższy niż przed rokiem (w lutym 2006 roku wynosił 677 zł) oraz najwyższy w całym ostatnim dziesięcioleciu. Może to świadczyć o znacznej poprawie sytuacji finansowej przeciętnej polskiej rodziny.

Tabela 4

Średnie miesięczne dochody w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym (według terminów badań)										
II '97	II '98	II '99	II '00	II '01	II '02	II '03	II '04	II '05	II '06	II '07
374 zł	443 zł	552 zł	534 zł	544 zł	659 zł	640 zł	673 zł	641 zł	677 zł	810 zł

Należy wyraźnie zastrzec, że analiza dochodów opiera się na deklaracjach ankietowanych, a tego typu informacje nie zawsze dokładnie odzwierciedlają sytuację finansową rodzin. Niektórzy respondenci mogą bowiem przejawiać skłonność do zaniżania swoich dochodów, ponieważ wolą przemilczeć dodatkowe ich źródła. Niekiedy badanych zawodzi pamięć lub mają trudności z obliczeniem średnich miesięcznych dochodów przypadających na osobę w gospodarstwie domowym. Nie podaje ich znaczna grupa badanych, co poważnie osłabia wartość wniosków dotyczących przemian i społecznych różnicowań mierzonego w ten sposób poziomu życia rodzin⁴.

Dwie piąte ankietowanych (39%) nie udzieliło odpowiedzi na pytanie dotyczące wysokości miesięcznych dochodów netto, przypadających na jedną osobę w gospodarstwie domowym. Najniższe dochody, poniżej 300 zł na osobę, deklaruje co jedenasty badany (9%), a co ósmy (13%) wskazuje na dochody od 301 do 500 zł. Najwięcej osób (21%) podaje kwoty w wysokości od 501 do 900 zł. Do dochodów od 901 do 1200 zł przyznaje się co dziesiąty badany (10%), a ośmiu na stu badanych (8%) deklaruje dochody najwyższe, powyżej 1200 zł w przeliczeniu na członka gospodarstwa domowego (zob. tabele aneksowe).

⁴ Największe trudności z określeniem dochodów mają członkowie rodzin rolniczych, uczniowie i studenci oraz najmłodszy badani.

Porównanie wysokości przeciętnych dochodów *per capita* w rodzinach respondentów, którzy różnią się pod względem poziomu wykształcenia, statusu materialnego i zawodowego, źródeł utrzymania, stosunku do zatrudnienia, wielkości rodziny, liczby dzieci na utrzymaniu czy wielkości miejsca zamieszkania, ukazuje znaczne zróżnicowanie kondycji finansowej rodzin⁵ (zob. tabele aneksowe).

Do czynników najsilniej różnicujących sytuację finansową rodzin należą poziom wykształcenia, pozycja społeczno-zawodowa, struktura rodziny oraz wielkość miejsca zamieszkania badanych⁶. Z deklaracji respondentów wynika, że gospodarstwa domowe osób legitymujących się wyższym wykształceniem dysponują średnim miesięcznym dochodem na osobę w wysokości 1378 zł. Znacznie mniejszymi kwotami rozporządzają rodziny ankietowanych z wykształceniem średnim (871 zł), natomiast do najgorzej sytuowanych należą gospodarstwa osób z wykształceniem podstawowym (714 zł) i zasadniczym zawodowym (624 zł). Podobne zróżnicowania dochodów odnotowujemy wśród osób aktywnych zawodowo, jednak zbyt niskie liczebności poszczególnych grup społeczno-zawodowych nakazują ostrożne traktowanie tych danych.

Wśród rodzin respondentów biernych zawodowo, mających głównie niezarobkowe źródła utrzymania, najwyższymi średnimi miesięcznymi dochodami na osobę dysponują emeryci (912 zł). Warto zauważyć, że znacznie niższe niż emerytów są dochody rencistów (602 zł). Do najgorszych należy jednak kondycja finansowa rodzin osób bezrobotnych (506 zł). Niższe niż w tych rodzinach średnie miesięczne dochody w przeliczeniu na osobę odnotowujemy jedynie w dużych gospodarstwach domowych: pięcioosobowych (501 zł), a przede wszystkim – sześćosobowych i większych (474 zł). Zdecydowanie najgorsza jest jednak sytuacja finansowa rodzin wielodzietnych, mających na utrzymaniu co najmniej troje dzieci – miesięcznie przypada w nich na osobę zaledwie 408 zł.

⁵ Należy podkreślić, że poziom dochodów, przeciętny dla całej grupy społeczno-ekonomicznej gospodarstw, nie odzwierciedla różnic, jakie istnieją w jej ramach między osobami najzamożniejszymi i najbiedniejszymi.

⁶ Przynależność społeczno-zawodową rodzin określamy poprzez wykształcenie i kwalifikacje zawodowe wylosowanej osoby, niekoniecznie dostarczającej głównego źródła utrzymania lub pełniącej rolę głowy rodziny.

Tabela 5

Wielkość gospodarstwa domowego	Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie domowym
Jednoosobowe	970 zł
Dwuosobowe	948 zł
Trzyosobowe	850 zł
Czterooosobowe	769 zł
Pięćoosobowe	501 zł
Sześćoosobowe i większe	474 zł
Ogółem	810 zł

Sytuacja finansowa rodziny (mierzona średnią dochodów *per capita*) silnie wiąże się z wielkością gospodarstwa domowego ($r=0,25$) oraz liczbą dzieci pozostających na utrzymaniu ($r=0,26$). Wyraźnie widać, że im więcej osób liczy gospodarstwo domowe oraz im więcej dzieci pozostaje na utrzymaniu rodziny, tym niższa kwota przypada miesięcznie na jednego jej członka⁷.

Tabela 6

Liczba dzieci na utrzymaniu rodziny	Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie domowym
Brak dzieci na utrzymaniu	952 zł
Jedno dziecko	766 zł
Dwoje dzieci	655 zł
Troje i więcej	408 zł
Ogółem	810 zł

Znaczny wpływ na kondycję finansową rodzin ma także wielkość środowiska ich zamieszkania – im mniejsza jest miejscowość, w której mieszkają badani, tym niższe są przeciętne dochody przypadające na członka rodziny. Najwyższe przeciętne dochody *per capita* osiągają mieszkańcy wielkich aglomeracji miejskich (1036 zł), następnie miast dużych (974 zł), średnich (952 zł) oraz małych (798 zł), a najniższe – rodziny wiejskie (586 zł). Różnicowania te wynikają między innymi z odmienności struktury społecznej tych środowisk (im większa miejscowość, tym więcej jej mieszkańców ma wyższe wykształcenie oraz wysokie kwalifikacje zawodowe), a także z odmiennej sytuacji na rynku pracy (na ogół im większa miejscowość, tym mniejsze bezrobocie). Ponadto rodziny wiejskie częściej niż

⁷ Wiąże się to m.in. z faktem, że rodziny osób gorzej wykształconych, a więc i gorzej sytuowanych, częściej są wielodzietne i wieloosobowe. Zwraca uwagę sytuacja osób z gospodarstw jednoosobowych, które mają stosunkowo wysokie dochody *per capita*, a jednocześnie częściej niż inni uważają, że żyją bardzo biednie. Rozbieżność ta wynika zapewne z faktu, że na ogół są to osoby starsze wymagające opieki, która w znacznej mierze pochłania ich dochody.

miejskie są wieloosobowe i wielodzietne, co też pogarsza ich sytuację finansową. Warto jednak pamiętać, że stosunkowo słabą kondycję finansową tych rodzin w pewnym stopniu rekompensuje to, iż w znacznej mierze są one samowystarczalne w zaspokajaniu potrzeb żywnościowych.

Podsumowując warto podkreślić, że bardziej obiektywny wskaźnik kondycji materialnej rodzin, jakim są dochody na osobę w gospodarstwie domowym, w znacznym stopniu (choć wyraźnie zróżnicowanym) wyznacza subiektywne wskaźniki, czyli oceny warunków materialnych gospodarstwa domowego ($r=0,38$), sposobu gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwie ($r=0,31$) oraz – w mniejszym stopniu – oceny poziomu życia ($r=0,24$) i jego zmian w ostatnim roku ($r=0,14$). Zależności te dobrze ilustruje również zestawienie ukazujące poziom średnich miesięcznych dochodów przypadających na osobę w gospodarstwie domowym w grupach respondentów wyszczególnionych ze względu na subiektywne wskaźniki kondycji materialnej ich rodzin.

Tabela 7

Wskaźniki subiektywne	Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie domowym
Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego?	
Złe	462 zł
Raczej złe	613 zł
Ani dobre, ani złe	768 zł
Raczej dobre	1026 zł
Dobre	1334 zł
Które z wymienionych określić najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	
Żyjemy bardzo biednie – nie starcza nam nawet na podstawowe potrzeby	505 zł
Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	640 zł
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	871 zł
Żyjemy dobrze – starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	1261 zł
Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:*	
- złe	621 zł
- ani dobrze, ani złe	736 zł
- dobrze	1078 zł
Czy w porównaniu z sytuacją sprzed dwunastu miesięcy Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:*	
- gorzej	688 zł
- tak samo jak rok temu	814 zł
- lepiej	958 zł
* Pominięto trudno powiedzieć. Ze względu na małe liczebności skrajnych ocen połączono je z ocenami bardziej umiarkowanymi	

Z naszych badań wynika, że wzrostowi gospodarczemu w kraju towarzyszy odczuwalna poprawa kondycji materialnej rodzin. Polacy coraz lepiej oceniają poziom życia swoich rodzin, coraz więcej osób dostrzega też pozytywne zmiany w tej dziedzinie. Również opinie o warunkach materialnych gospodarstw domowych są obecnie najlepsze w całym ostatnim dwudziestoleciu. W minionym roku poprawiły się też oceny sposobu gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwach domowych – jeszcze nigdy w ostatnich czternastu latach nie były one tak dobre. Przede wszystkim jednak od ubiegłego roku znacznie wzrosły średnie miesięczne dochody przypadające na osobę w rodzinie i są one obecnie najlepsze w całym ostatnim dziesięcioleciu. Wyniki te wskazują na pozytywne zmiany kondycji materialnej rodzin.

Należy jednak podkreślić, że – mimo zmian na lepsze – nadal znaczna grupa rodzin znajduje się w trudnym położeniu materialnym. Według deklaracji ankietowanych – co trzecia rodzina żyje skromnie, musi na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować pieniędzmi, a jej miesięczne dochody wynoszą przeciętnie 640 zł na osobę. Natomiast co dwudziesta rodzina doświadcza prawdziwej biedy – nie może zaspokoić nawet podstawowych potrzeb, a na jej członka przypada średnio 505 zł miesięcznie. Można więc uznać, że prawie dwie piąte polskich rodzin żyje w niedostatku. Szczególnie dotknięte są nim rodziny rencistów, bezrobotnych, rolników, osób najgorzej wykształconych i najstarszych, a także rodziny wielodzietne.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

(%)

	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	47	19	1	931
Płeć					
Mężczyźni	33	47	19	1	445
Kobiety	33	47	19	1	486
Wiek					
18-24 lat	62	29	9	0	134
25-34	47	41	11	1	176
35-44	31	46	24	0	145
45-54	26	48	25	1	177
55-64	19	58	22	1	132
65 lat i więcej	17	59	22	1	167
Miejsce zamieszkania					
Wieś	27	53	18	1	357
Miasto do 20 tys.	42	47	11	0	121
20-100 tys.	37	42	21	1	182
101-500 tys.	36	41	22	0	167
501 tys. i więcej mieszk.	34	45	21	0	104
Wykształcenie					
Podstawowe	18	54	27	1	268
Zasadnicze zawodowe	24	50	26	1	247
Średnie	45	44	10	0	320
Wyższe	60	32	8	1	97
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	65	30	4	1	57
Prac. umysł. niż. szczebla	58	37	5	0	67
Pracownicy fiz.- umysł.	43	46	11	0	79
Robotnicy wykwalifikowani	40	44	14	2	95
Robotnicy niewykwalifik.	23	59	18	0	44
Rolnicy	27	62	11	0	49
Pracujący na własny rach.	41	50	9	0	28
Bierni zawodowo					
Renciści	13	48	36	3	79
Emeryci	17	62	21	1	218
Uczniowie i studenci	68	29	3	0	62
Bezrobotni	17	39	43	1	109
Gospodynie domowe i inni	45	32	22	0	42
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	49	41	10	1	112
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	43	43	12	2	78
sekt. pryw. poza rolnict.	45	45	10	0	186
prywatnym gosp. rolnym	28	64	9	0	51
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	9	41	50	0	85
301-500	19	63	17	1	117
501-900	30	53	17	0	199
901-1200	31	57	13	0	90
Powyżej 1200 zł	60	32	8	0	75
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	36	59	1	215
Średnie	17	72	10	1	426
Dobre	78	19	3	0	289
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	31	52	17	0	56
Raz w tygodniu	30	51	18	1	485
1-2 razy w miesiącu	35	38	27	1	141
Kilka razy w roku	37	46	17	0	148
W ogóle nie uczestniczy	41	39	18	2	101
Poglądy polityczne					
Lewica	41	38	21	1	106
Centrum	36	47	17	0	273
Prawica	36	47	16	1	262
Trudno powiedzieć	26	51	23	1	290

Tabela 2. Czy w porównaniu z sytuacją sprzed dwunastu miesięcy Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

(%)

	lepiej	tak samo jak rok temu	gorzej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	62	22	1	931
Płeć					
Mężczyźni	15	66	18	1	445
Kobiety	15	59	26	1	486
Wiek					
18-24 lat	24	59	13	4	134
25-34	26	56	17	1	176
35-44	15	63	22	0	145
45-54	6	69	25	0	177
55-64	11	63	26	0	132
65 lat i więcej	7	63	29	1	167
Miejsce zamieszkania					
Wieś	13	64	23	0	357
Miasto do 20 tys.	20	60	19	2	121
20-100 tys.	15	63	21	1	182
101-500 tys.	15	58	25	2	167
501 tys.i więcej mieszk.	17	63	20	0	104
Wykształcenie					
Podstawowe	12	62	24	2	268
Zasadnicze zawodowe	12	61	27	0	247
Średnie	18	63	19	1	320
Wyższe	20	64	15	1	97
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	20	66	12	2	57
Prac.umysł.niż.szczebla	27	58	15	0	67
Pracownicy fiz.- umysł.	21	61	17	1	79
Robotnicy wykwalifikowani	18	66	16	0	95
Robotnicy niewykwalifik.	23	54	23	0	44
Rolnicy	12	66	22	0	49
Pracujący na własny rach.	28	59	12	0	28
Bierni zawodowo					
Renciści	7	68	25	0	79
Emeryci	7	63	29	1	218
Uczniowie i studenci	23	61	14	2	62
Bezrobotni	10	59	29	2	109
Gospodynie domowe i inni	13	64	23	0	42
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	16	61	23	0	112
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	28	53	17	2	78
sekt. pryw. poza rolnict.	22	66	11	1	186
prywatnym gosp. rolnym	11	64	25	0	51
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	10	55	35	0	85
301-500	12	65	23	0	117
501-900	12	67	21	0	199
901-1200	19	62	18	1	90
Powyżej 1200 zł	25	59	15	2	75
Ocena własnych war. mater.					
Złe	6	49	45	1	215
Średnie	10	69	20	1	426
Dobre	29	62	8	1	289
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	18	48	32	2	56
Raz w tygodniu	13	64	22	1	485
1-2 razy w miesiącu	18	58	25	0	141
Kilka razy w roku	16	65	17	2	148
W ogóle nie uczestniczy	17	64	18	1	101
Poglądy polityczne					
Lewica	17	56	26	1	106
Centrum	16	63	20	0	273
Prawica	17	64	19	0	262
Trudno powiedzieć	12	62	24	2	290

Tabela 3. Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:

(%)

	złe	ani dobre, ani złe	dobrze	Liczba osób
Ogółem	23	46	31	931
Płeć				
Mężczyźni	24	47	29	445
Kobiety	23	44	33	486
Wiek				
18-24 lat	17	32	51	134
25-34	15	43	42	176
35-44	27	42	31	145
45-54	31	45	24	177
55-64	24	53	23	132
65 lat i więcej	24	58	18	167
Miejsce zamieszkania				
Wieś	27	48	25	357
Miasto do 20 tys.	16	44	40	121
20-100 tys.	21	47	32	182
101-500 tys.	24	41	35	167
501 tys. i więcej mieszk.	21	44	35	104
Wykształcenie				
Podstawowe	33	48	19	268
Zasadnicze zawodowe	30	48	22	247
Średnie	14	47	39	320
Wyższe	7	32	61	97
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	8	29	63	57
Prac. umysł. niż. szczebla	8	43	49	67
Pracownicy fiz. - umysł.	16	50	34	79
Robotnicy wykwalifikowani	20	47	34	95
Robotnicy niewykwalifik.	36	38	26	44
Rolnicy	27	44	30	49
Pracujący na własny rach.	4	51	45	28
Bierni zawodowo				
Renciści	40	49	11	79
Emeryci	23	58	19	218
Uczniowie i studenci	7	28	65	62
Bezrobotni	45	39	16	109
Gospodynie domowe i inni	19	47	34	42
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	16	39	45	112
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	14	47	39	78
sekt. pryw. poza rolnict.	16	44	41	186
prywatnym gosp. rolnym	26	44	31	51
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	67	27	7	85
301-500	25	59	17	117
501-900	24	51	25	199
901-1200	10	55	35	90
Powyżej 1200 zł	7	29	63	75
Ocena własnych war. mater.				
Złe	100	0	0	215
Średnie	0	100	0	426
Dobre	0	0	100	289
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	24	45	30	56
Raz w tygodniu	22	51	27	485
1-2 razy w miesiącu	34	32	34	141
Kilka razy w roku	21	44	35	148
W ogóle nie uczestniczy	16	42	42	101
Poglądy polityczne				
Lewica	20	41	39	106
Centrum	21	45	34	273
Prawica	20	48	33	262
Trudno powiedzieć	30	46	24	290

Tabela 4. Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym? 1 - Żyjemy bardzo biednie - nie starcza nam (mi) nawet na podstawowe potrzeby; 2 - Żyjemy skromnie - musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować; 3 - Żyjemy średnio - starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy; 4 - Żyjemy dobrze - starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania; 5 - Żyjemy bardzo dobrze - możemy (mogę) pozwolić sobie na pewien luksus (%)

	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	5	32	49	14	0	931
Płeć						
Mężczyźni	5	32	51	11	1	445
Kobiety	6	32	47	15	0	486
Wiek						
18-24 lat	1	19	50	29	1	134
25-34	0	26	52	22	0	176
35-44	8	28	54	10	1	145
45-54	8	39	46	7	1	177
55-64	10	35	47	8	1	132
65 lat i więcej	7	41	46	6	0	167
Miejsce zamieszkania						
Wieś	6	39	45	10	0	357
Miasto do 20 tys.	5	31	42	22	0	121
20-100 tys.	4	30	54	12	0	182
101-500 tys.	6	26	50	18	1	167
501 tys.i więcej mieszk.	6	20	62	11	1	104
Wykształcenie						
Podstawowe	9	45	38	8	0	268
Zasadnicze zawodowe	9	36	45	8	0	247
Średnie	1	23	58	17	1	320
Wyższe	0	11	60	28	0	97
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	0	10	59	31	0	57
Prac.umysł.niż.szczebła	0	10	64	26	0	67
Pracownicy fiz.- umysł.	1	30	51	17	1	79
Robotnicy wykwalifikowani	2	33	53	11	1	95
Robotnicy niewykwalifik.	5	45	39	11	0	44
Rolnicy	0	40	47	12	2	49
Pracujący na własny rach.	0	10	64	26	0	28
Bierni zawodowo						
Renciści	12	55	31	2	0	79
Emeryci	6	38	50	5	0	218
Uczniowie i studenci	0	6	58	36	0	62
Bezrobotni	19	40	36	4	0	109
Gospodynie domowe i inni	5	27	51	15	3	42
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	2	23	60	14	0	112
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	3	24	48	25	0	78
sekt. pryw. poza rolnict.	1	22	55	21	1	186
prywatnym gosp. rolnym	0	40	47	11	2	51
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	18	58	23	2	0	85
301-500	7	37	50	6	0	117
501-900	6	30	56	7	1	199
901-1200	4	25	59	12	0	90
Powyżej 1200 zł	1	13	55	29	2	75
Ocena własnych war. mater.						
Złe	22	60	17	1	0	215
Średnie	1	34	63	2	0	426
Dobre	0	7	53	39	1	289
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	8	44	38	10	0	56
Raz w tygodniu	5	33	50	12	0	485
1-2 razy w miesiącu	7	35	44	13	1	141
Kilka razy w roku	5	27	51	16	1	148
W ogóle nie uczestniczy	5	22	53	19	1	101
Poglądy polityczne						
Lewica	5	27	53	16	0	106
Centrum	5	27	58	10	0	273
Prawica	4	29	50	16	1	262
Trudno powiedzieć	8	40	38	14	0	290

Tabela 5. Ile wynoszą W ZŁOTYCH miesięczne dochody **NETTO** na 1 osobę w Pana(i) gospodarstwie domowym? Proszę wziąć pod uwagę dochody z pracy głównej wraz z premiami, nagrodami, dodatkami, dochody z prac dodatkowych, także dorywczych, renty i emerytury, stypendia i inne dodatkowe dochody wszystkich członków Pana(i) gospodarstwa domowego i obliczyć średnią za ostatnie 3 miesiące

	Średnia	Odchylenie standardowe	Liczba osób
Ogółem	809.5	615.31	566
Płeć			
Mężczyźni	857.6	687.18	262
Kobiety	768.1	543.63	304
Wiek			
18-24 lat	812.7	642.42	54
25-34	796.5	566.59	82
35-44	695.7	592.09	101
45-54	726.2	610.65	122
55-64	924.9	836.89	95
65 lat i więcej	914.4	372.73	112
Miejsce zamieszkania			
Wieś	585.8	359.12	210
Miasto do 20 tys.	797.9	416.04	74
20-100 tys.	952.1	678.75	112
101-500 tys.	974.4	778.39	107
501 tys.i więcej mieszk.	1035.7	804.61	63
Wykształcenie			
Podstawowe	714.2	422.07	173
Zasadnicze zawodowe	624.0	626.17	156
Średnie	870.8	592.28	175
Wyższe	1377.9	749.70	61
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	1398.3	794.21	34
Prac.umysł.niż.szczebła	902.2	521.43	37
Pracownicy fiz.- umysł.	717.8	445.00	43
Robotnicy wykwalifikowani	836.2	934.84	64
Robotnicy niewykwalifik.	608.2	364.62	33
Rolnicy	558.5	613.82	17
Pracujący na własny rach.	1018.8	500.67	14
Bierni zawodowo			
Renciści	601.9	338.84	52
Emeryci	912.4	406.61	153
Uczniowie i studenci	966.6	715.77	26
Bezrobotni	505.8	616.25	65
Gospodynie domowe i inni	704.3	660.17	27
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	891.9	622.04	76
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	912.7	640.43	50
sekt. pryw. poza rolnict.	898.6	838.93	102
prywatnym gosp. rolnym	577.5	604.31	18
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	229.7	71.11	85
301-500	435.4	62.54	117
501-900	721.1	111.10	199
901-1200	1050.9	79.03	90
Powyżej 1200 zł	1984.8	854.01	75
Ocena własnych war. mater.			
Złe	536.0	445.59	147
Średnie	767.9	432.15	264
Dobre	1138.9	835.30	155
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	796.6	481.84	40
Raz w tygodniu	787.7	660.89	309
1-2 razy w miesiącu	703.8	453.38	71
Kilka razy w roku	798.9	474.13	85
W ogóle nie uczestniczy	1067.2	732.03	61
Poglądy polityczne			
Lewica	1019.5	711.11	74
Centrum	772.3	515.33	168
Prawica	909.9	774.28	164
Trudno powiedzieć	649.8	403.52	161

Tabela 6. Ile wynoszą W ZŁOTYCH miesięczne dochody NETTO na 1 osobę w Pana(i) gospodarstwie domowym?
Proszę wziąć pod uwagę dochody z pracy głównej wraz z premiami, nagrodami, dodatkami, dochody z prac dodatkowych, także dorywczych, renty i emerytury, stypendia i inne dodatkowe dochody wszystkich członków Pana(i) gospodarstwa domowego i obliczyć średnią za ostatnie 3 miesiące

(%)

	Do 300 zł	301-500	501-900	901-1200	Powyżej 1200 zł	Trudno powiedzieć lub odmowa odpowiedzi	Liczba osób
Ogółem	9	13	21	10	8	39	931
Płeć							
Mężczyźni	9	10	21	9	10	41	445
Kobiety	9	15	22	10	7	37	486
Wiek							
18-24 lat	7	9	12	7	5	60	134
25-34	7	12	15	6	7	53	176
35-44	15	20	21	6	8	30	145
45-54	18	16	18	10	7	31	177
55-64	7	12	25	16	11	29	132
65 lat i więcej	1	6	36	14	10	33	167
Miejsce zamieszkania							
Wieś	14	16	20	5	3	41	357
Miasto do 20 tys.	5	13	25	14	5	39	121
20-100 tys.	7	11	20	12	12	39	182
101-500 tys.	5	8	27	10	13	36	167
501 tys. i więcej mieszk.	7	10	14	15	14	40	104
Wykształcenie							
Podstawowe	12	8	29	11	4	35	268
Zasadnicze zawodowe	16	19	18	7	4	37	247
Średnie	3	14	19	8	9	45	320
Wyższe	2	3	14	18	26	37	97
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	0	6	14	14	26	40	57
Prac. umysł. niż. szczebla	1	17	19	6	13	45	67
Pracownicy fiz.- umysł.	5	17	21	9	3	45	79
Robotnicy wykwalifikowani	12	15	23	7	10	33	95
Robotnicy niewykwalifik.	12	21	31	6	3	27	44
Rolnicy	15	14	0	0	6	65	49
Pracujący na własny rach.	4	6	11	20	11	49	28
Bierni zawodowo							
Renciści	13	15	32	5	1	34	79
Emeryci	2	9	31	19	10	30	218
Uczniowie i studenci	6	4	15	10	8	58	62
Bezrobotni	27	16	11	3	2	41	109
Gospodynie domowe i inni	18	15	20	4	6	37	42
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	3	21	21	14	10	32	112
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	9	14	19	5	17	36	78
sekt. pryw. poza rolnict.	7	10	20	9	10	45	186
prywatnym gosp. rolnym	14	14	2	0	6	65	51
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	100	0	0	0	0	0	85
301-500	0	100	0	0	0	0	117
501-900	0	0	100	0	0	0	199
901-1200	0	0	0	100	0	0	90
Powyżej 1200 zł	0	0	0	0	100	0	75
Ocena własnych war. mater.							
Złe	26	13	22	4	3	32	215
Średnie	5	16	24	12	5	38	426
Dobre	2	7	17	11	16	46	289
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	11	14	18	19	10	28	56
Raz w tygodniu	10	14	23	8	8	36	485
1-2 razy w miesiącu	7	15	17	5	6	49	141
Kilka razy w roku	8	9	23	10	7	43	148
W ogóle nie uczestniczy	6	7	15	18	14	40	101
Poglądy polityczne							
Lewica	8	10	23	10	18	31	106
Centrum	9	15	20	10	8	39	273
Prawica	8	11	21	12	11	37	262
Trudno powiedzieć	11	12	22	7	3	45	290